Havs och Vatten myndigheten

Faktablad för att bedöma indikator till miljökvalitetsnorm enligt 19 § havsmiljöförordningen

C.1.1 Nyintroduktion av främmande arter

Blåskrabba (Hemigrapsus sanguineus). Även kallad asiatisk strandkrabba. Främmande, invasiv art. Foto: Anders Salesjö/Havs- och vattenmyndigheten

Havsmiljödirektivet syftar till nå god miljöstatus i EU:s havsområden, det vill säga att biologisk mångfald bevaras och ekosystemen hålls friska och fria från föroreningar, samtidigt som ett hållbart nyttjande möjliggörs genom att en ekosystembaserad metod för förvaltning av mänskliga aktiviteter tillämpas.

En del av den nationella förvaltningen består av att enligt 19 § havsmiljöförordningen fastställa miljökvalitetsnormer med indikatorer som ska innebära att god miljöstatus kan nås. Indikatorerna, med sina målvärden, används för att bedöma om miljökvalitetsnormerna följs. Denna bedömning är i sin tur ett underlag i framtagandet av åtgärdsprogram, men är även ett verktyg för att avgöra om tillståndet i miljön närmar sig god miljöstatus.

Som underlag för bedömningen, och som ett komplement till beskrivningen av indikatorerna i föreskrifterna, publicerar Havs- och vattenmyndigheten faktablad som mera i detalj beskriver indikatorn vad gäller metoder och bedömning. Det kan finnas mer än en indikator till varje miljökvalitetsnorm. Miljökvalitetsnormerna och indikatorerna ingår i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön, vilka uppdateras minst vart sjätte år.

Version: Nr. 2.2

Publiceringsdatum: 2025-04-24

Ändringsdatum: 2026-10-30

Havs och Vatten myndigheten

Inledning

Främmande arter kännetecknas av att de spridits av människan till ett område där de inte tidigare förekommit. Invasiva främmande arter kan orsaka skada på ekosystem, människans hälsa eller ekonomi. Antalet främmande arter i Sveriges havsmiljöer har, liksom i övriga världen, ökat markant de senaste årtiondena, från två nya arter i svenska vatten mellan åren 1900–1910 till minst 24 arter 2000–2010. Eftersom det inte går att förutspå vilka främmande arter som kommer att bli invasiva bör man anta försiktighetsåtgärder för att förhindra all introduktion av främmande arter, samt bevaka egenspridning av främmande arter mellan närliggande lokaler.

Indikatorn C.1.1 *Nyintroduktion av främmande arter*, baseras på indikatorn 2.1A i HVMFS 2012:18, Bilaga 2, som tagits fram i regional samordning inom både Helcom och Ospar. Med nyintroduktion avses den första kända upptäckt i ett definierad område. En nyintroduktion kan sedan följas av upprepade introduktioner. Indikatorn C.1.1 bedömer hur många nya introducerade arter som har upptäckts per havsbassäng i Östersjön och Västerhavet. Den är därmed ett mått på hur framgångsrika förvaltningsåtgärderna är för att förhindra nyintroduktion till svenska vatten. Nya fynd av främmande arter ger också information om s.k. *hot-spots* för introduktioner. Med hjälp av informationen om *hot-spots* kan arternas spridningsvägar hittas och lämpliga åtgärder identifieras.

Miljökvalitetsnorm

Indikatorn C.1.1 *Nyintroduktion av främmande arter*, ligger till grund för bedömning av miljökvalitetsnormen C.1[1] enligt HVMFS 2012:18.

Metod

Övervakning ska ske enligt metodbeskrivningen i övervakningsprogrammen *Främmande arter*, *Medborgarforskning gällande främmande arter* och *Effekter av kylvatten.*

För att bedöma om målvärdet klaras ska data från övervakningsprogrammen ovan användas. Data ska samlas in från många olika källor. All insamlad data ska därefter läggas in i databasen AquaNIS (Information system on aquatic non-indigenous and cryptogenic species), och kvalitetssäkras. Originalkällan till data ska alltid vara synlig i AquaNIS. Antalet nyintroduktioner per bedömningsområde ska beräknas under bedömningsperioden (6 år).

Detaljerad beskrivning

Främmande arter upptäcks i ovan nämnda övervakningsprogram, men också inom andra övervakningsprogram och inrapporteringar där arter bestäms. Nya fynd läggs in i AquaNIS (Information system on aquatic non-indigenous and cryptogenic species), som är ett informationssystem för främmande och kryptogena[2] arter i havsområden.

För bedömning av indikatorn hämtas insamlad data ut från AquaNIS och antalet nya introduktioner av främmande arter per sexårsperiod (bedömningsperiod) beräknas, dvs. antalet introduktionstillfällen per geografiskt område under bedömningsperioden.

[1] Miljökvalitetsnorm C.1: Nyintroduktion eller flyttning av främmande arter ska vara på en nivå som inte hindrar att god miljöstatus upprätthålls eller nås.
[2] Arter för vilka det är oklart om de är främmande eller inhemska.

Havs och Vatten myndigheten

Målvärde

Nollförekomst av nyintroducerade främmande arter per bedömningsområde under bedömningsperioden.

Bakgrund och princip för målvärdet

Enligt försiktighetsprincipen ses en främmande art alltid som potentiellt invasiv, med risk för att orsaka skada på ekosystem, människans hälsa eller ekonomi. När en art väl är etablerad i ett nytt område är åtgärder för att motverka spridning svåra och ofta fruktlösa. Därav ligger fokus för målvärdet i att förhindra introduktionen av nya främmande arter. Rumslig upplösning för bedömningen är per havsbassäng för att det ska vara möjligt att identifiera *hot-spots* för nyintroduktioner.

Bedömningsområde

Samtliga havsbassänger enligt *bilaga 1* Karta 2 i Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter HVMFS 2012:18.

Bedömning 2025

Målvärdet för indikatorn klaras i samtliga havsbassänger i Östersjön, men varken i Skagerrak eller i Kattegatt i Västerhavet. Då bedömningsområdet uppdaterats sedan tidigare bedömning av indikatorn är utläsning av trend över tid inte tillämplig.

I Kattegatt påträffades sju nya främmande arter under bedömningsperioden. En art av kammanet, två arter av krabba, en art av mussla, en art av kräftdjur, en art av sjöpungar, och en art av havsborstmask. Samma havsborstmasksart återfanns under bedömningsperioden även i Skagerrak, liksom en art av manet, två arter av sjöpungar (varav den ena även återfanns i Kattegatt) och en art av havsanemon (tabell 2).

I Östersjön har två nya arter av dinoflagellater påträffats 2019 (*Dinophysis caudate* och *Dinophysis tripos*). Förekomsten av dessa är dock högst sannolikt en följd av naturlig spridning genom havsströmmar och inte en följd av mänsklig verksamhet. Dessa två arter omfattas därmed inte av begreppet främmande arter. Dessutom kom det 2024 in en rapportering om förekomst av penselkrabba (*Hemigrapsus takanoi*) i Östersjön. Penselkrabbor är numera vanligt förekommande i Västerhavet. Enligt expertbedömning var detta dock troligen en felrapportering, då krabborna inte trivs i brackvatten. Det finns också en rapportering av kräftdjuret *Sinelobus vanhaareni* i området Bornholmshavet och Hanöbukten 2024, men denna har inte kunnat verifieras och inkluderas därför inte i bedömningen.

Havs och Vatten myndigheten

Detaljerad beskrivning och redovisning av resultat

Tidsperiod som bedömningen avser: 2019–2024

Tabell 1 Översikt av bedömning över nyintroduktion av främmande arter i samtliga havsbassänger (indikator C.1.1). Då bedömningsområdet uppdaterats sen tidigare bedömning är utläsning av trend över tid inte tillämplig. Röd färg klarar inte målvärdet, grön färg klarar målvärdet.

Bedömningsområde	Målvärde	Observerat värde	Bedömning	Tillförlitlighet
Skagerrak	0	5	Klarar inte målvärdet	Hög
Kattegatt	0	7	Klarar inte målvärdet	Hög
Öresund	0	0	Klarar målvärdet	Hög
Arkonahavet och Södra Öresund	0	0	Klarar målvärdet	Hög
Bornholmshavet och Hanöbukten	0	0	Klarar målvärdet	Hög
Ö Gotlandshavet	0	0	Klarar målvärdet	Hög
V Gotlandshavets utsjövatten	0	0	Klarar målvärdet	Hög
N Gotlandshavet	0	0	Klarar målvärdet	Hög
Ålands hav	0	0	Klarar målvärdet	Hög
Bottenhavet	0	0	Klarar målvärdet	Hög
N Kvarken	0	0	Klarar målvärdet	Hög
Bottenviken	0	0	Klarar målvärdet	Hög

Tabell 2 Nyintroducerade främmande arter i Kattegatt och Skagerack mellan 2019–2024.

Art	Svenskt artnamn	Kattegatt	Skagerrak
Beroe ovata	Amerikansk kammanet	2019	
Cancer irroratus	Stenkrabba	2019	
Sinelobus vanhaareni	Kräftdjur (artnamn saknas)	2020	
Craterolophus convolvulus	Bägarmanet		2020
Polydora websteri	Havsborrsmask	2021	2020
Didemnum vexillum	Filtsjöpung		2022
Diadumene lineata	Gulstrimsanemon		2022
Styela clava	Lädersjöpung	2024	2023
Rangia cuneata	Amerikansk trågmussla	2024	
Rhithropanopeus harrisii	Vitfingrad brackvattenskrabba	2024	

Havs och Vatten myndigheten

Policyrelevans

Havsmiljödirektivet: deskriptor och kriterium	Vattendirektivet: Miljökvalitetsnorm eller kvalitetsfaktor	Annan EU-lagstiftning	Nationella miljökvalitetsmål	Regionalt (Helcom, Ospar) och/eller annan policyrelevans
Deskriptor D2. Främmande arter Kriterium D2C1 Nya introduktioner av främmande arter		EU-förordning nr (1143/2014) om förebyggande och hantering av introduktion och spridning av invasiva främmande arter	Hav i balans samt levande kust och skärgårdar	Helcom Ospar

Rapporteringsuppgifter

Koppling till havsmiljödirektivet Bilaga III tabell 2

Belastning och påverkan (Bilaga III, Tabell 2a)

Tema	Belastning
Båttrafik, vattenbruk, utsättning	Belastning av främmande arter från ballastvatten, påväxt sjöfart, påväxt fritidsbåtar, vattenbruk och avsiktilg spridning.

Ingående parametrar, övervakning, datavärd och länk till datapaket

Parameter	Övervakningsprogram enligt havsmiljöförordningen	Datavärd samt databas med hyperlänk	Hyperlänk till rådata-snapshot	Hyperlänk till metadata
Förekomst nyintroducerade främmande arter	Främmande arter	Sveriges Lantbruksuniversitet, Artdatabanken AquaNIS: Information system on aquatic non-indigenous and cryptogenic species	Excelfil kan fås efter förfrågan till Havs- och vattenmyndigheten	-

Havs och Vatten myndigheten

Referenser

Havs- och vattenmyndighetens föreskrifter (HVMFS 2012:18) om vad som kännetecknar god miljöstatus samt miljökvalitetsnormer med indikatorer för Nordsjön och Östersjön.

HaV (2024) *Faktablad för att bedöma god miljöstatus enligt havsmiljöförordningen 2.1A Introduktioner av nya främmande arter* https://www.havochvatten.se/planering-forvaltning-och-samverkan/havsmiljoforvaltning/bedomningen-av-havsmiljons-tillstand/faktablad-for-indikatorer/god-miljostatus/2.1a-introduktioner-av-nya-frammande-arter.html